

Bijlage 1

Lessen over het omgaan met verwachtingen van anderen bij het maken van loopbaankeuzes

Beschrijving les	Bevindingen leerlingen en docenten
1 Groepsgesprek en rollenspel. Leerlingen worden zich ervan bewust dat ze bij loopbaankeuzes te maken hebben met verwachtingen van anderen (bv ouders, docenten en peers). Ze oefenen met behulp van rollenspelen hoe ze hiermee om kunnen gaan.	De leerlingen vonden het een interessant thema om over in gesprek te gaan. Ze herkennen de verwachtingen van ouders en vrienden, dat blijkt eruit dat leerlingen vertelden over de eigen familie en hun verwachtingen. Veel leerlingen geven aan dat zij zelf hun keuzes willen maken en zich niet laten leiden door anderen. Een flink deel van de leerlingen durft niet alles te zeggen in het groepsgesprek. Veel leerlingen zeggen nieuwe dingen over zichzelf geleerd te hebben en ook een deel geeft aan beter te weten wat ze belangrijk vinden bij het kiezen van een opleiding of beroep en dat de lessen aanleiding vormden om opnieuw na te denken over de keuze voor een vervolgopleiding. Veel leerlingen zeggen beter te weten hoe ze kunnen reageren op de mening van anderen en durven beter voor hun mening uit te komen. Een enkeling verandert van gedachten over de opleidingskeuze direct na deze les.
2 Omgaan met invloed van klasgenoten en vrienden. In deze les staat de invloed van klasgenoten en vrienden centraal. Leerlingen worden zich bewust van groepsdruk en ervaren hoe het is om je eigen keuze te maken.	De startopdracht was heel leuk en nuttig; leerlingen worden op een speelse manier bewust gemaakt van de invloed die klasgenoten kunnen hebben op hun keuzes. Hierna begreep de groep direct wat groepsdruk was. Door deze les zie je de bewustwording op gang komen dat iedereen anders is. De leerlingen zijn serieus met elkaar in gesprek gegaan en respecteerden elkaars mening. Ze voelden zich vrij om te reageren en snapten waar het over ging, vooral na een duidelijk voorbeeld dat zich afspeelde: Een jongen zei dat hij voor het vak 'kennismaken met uiterlijke verzorging' wilde kiezen, waarop een paar meiden hem begonnen uit te lachen. Toen koos hij toch maar voor iets anders, dus kon de docent mooi ingrijpen en uitleggen dat dit dus precies de groepsdruk was waar de les overging. De docent merkte dat de leerlingen door deze les echt zelf gingen nadenken. Het invullen van de 'waarom' vragen op het werkblad vonden ze erg moeilijk.
3 Groepsgesprek, verhaal of strip 'omgaan met verwachtingen. Leerlingen worden zich bewust dat ze bij het maken van loopbaankeuzes te maken hebben met verwachtingen van anderen (bv ouders en peers). Ze krijgen handvatten hoe ze hiermee om kunnen gaan en ze bedenken hoe ze in een denkbeeldige situatie zouden handelen.	De leerlingen herkennen zich in het thema. Eén leerling begon over zijn familie en hun verwachtingen. Anderen zeiden gelijk dat zij zelf hun keuzes willen maken en zich niet laten leiden door anderen. Een andere leerling zei dat hij inderdaad iets koos omdat een vriend dat ook wil. Bij de schrijfopdracht gingen de leerlingen samen in gesprek over hoe zij zouden reageren. Ze leken geïnteresseerd in elkaars opvattingen. De beschreven situaties van familie en vrienden kwamen de meeste leerlingen wel bekend voor. De ISK- leerlingen vonden het moeilijk om te starten, de docent heeft eerst gemodeld en klassikaal gedaan bij een situatie en daarna begrepen ze het beter. Op een andere school heeft de docent Nederlands de leerlingen de verhaaltjes laten afmaken. Er kwamen leuke creatieve ideeën naar voren in de verhaaltjes die de leerlingen hebben geschreven.
4 Ouder/kind bijeenkomst: kansrijke beroepen leren kennen.	Tijdens de ouder-kind avond deden leerlingen en ouders actief mee met de stellingen. Het gaf ouders en leerlingen inzicht in kansen op de arbeidsmarkt en hoe beroepen er uit zien. Grote meerwaarde is dat de leerlingen en ouders bekend raakten met KiesMBO. De docent ziet dat de leerlingen echt aan het denken zijn gezet door de opdrachten.

In deze les onderzoeken leerlingen welke opleidingen ze interessant vinden en maken een top 3. Tijdens een ouderavond gaan de leerlingen met hun ouders in gesprek over hun voorkeur en onderzoeken samen waarmee ze goede kansen hebben op de arbeidsmarkt.	
5 Beroepen ontdekken met ouders/ bekenden. In deze les werken leerlingen met hun ouders aan een opdracht waarin hun interesses worden gekoppeld aan een opleiding of beroep. Met een thuisopdracht gaan de leerlingen in gesprek met ouders en ontdekken een opleiding die bij hen past.	De leerlingen geven aan dat de opdracht helpt om het gesprek met ouders aan te gaan over de vervolgopleiding en beroepen die de leerling bij zichzelf vindt passen. De opdracht hielp de meeste leerlingen om na te denken over wat ze zelf belangrijk vinden en welke opleiding bij hen past. De gesprekken met ouders leveren niet altijd nieuwe informatie of inzichten op over zichzelf. Uit gesprekken met leerlingen blijkt dat de ouders een duidelijk idee hebben van wat zij als “goede” of veilige studiekeuzes zien. Zij focussen op stabiliteit, financiële zekerheid en maatschappelijke waardering. Ouders geven blijk van betrokkenheid en wensen een succesvolle toekomst voor hun kind. Er zijn leerlingen die tot de ontdekking komen dat de eigen passies en talenten – bijvoorbeeld creatieve of innovatieve studierichtingen – soms lager op de prioriteitenlijst staan van de ouders. Een knelpunt in de gesprekken met ouders was dat de gesprekken soms volgens vaste patronen verliepen, waarbij de verwachtingen van ouders minder ruimte lieten voor eigen ideeën en emoties van hun kind. De les kan helpen om de spanning tussen verwachtingen van ouders en persoonlijke wensen te bespreken. Een suggestie was om extra oefeningen aan te bieden zoals gespreksmodellen of rollenspellen.
6 Beroepen, welke stappen moet je zetten. In deze les ga je aan de slag met de stappen die leerlingen gaan nemen om bij een gewenste opleiding te komen. De les gaat verder in op (de werking van) het Nederlandse onderwijsstelsel en bevat een opdracht om thuis met een ouder of bekende uit te voeren.	Een groot deel van de leerlingen weet na de les beter welke sectoren er zijn en waar ze informatie over beroepen kunnen vinden. Praktisch iedereen weet door de les hoe ze kunnen uitzoeken welke opleidingen je moet volgen voor bepaalde beroepen. Het was voor deze klas heel goed om alles op een rijtje te zetten en te zien welke stappen je allemaal moet zetten om bij een bepaald beroep te komen.
7 In gesprek met ouders of bekenden over studiekeuze Deze les gaat over hoe leerlingen hun ouders of bekenden kunnen betrekken bij de studiekeuze. Leerlingen leren vragen stellen die hen helpen om zelf een studiekeuze te maken en ze leren dit te presenteren in de klas.	Deze les is nog niet uitgetest

Lessen voor het Versterken van zelfvertrouwen bij het maken van loopbaankeuzes

Beschrijving les	Bevindingen leerlingen en docenten
1 Kennismaken met onbekende beroepen. Leerlingen onderzoeken en beschrijven een onbekend beroep en wisselen dit in koppels uit. Door de uitwisseling leren ze meerdere onbekende beroepen kennen.	De meerderheid van de leerlingen geeft aan dat ze enkele onbekende beroepen beter hebben leren kennen. Ze weten wat ze wel of niet leuk vinden aan deze beroepen en waarom het beroep niet bij hem/haar past. Een kleine helft weet na de les hoe ze kunnen uitzoeken welke opleiding ze nodig hebben voor een beroep en weet beter wat ze belangrijk vinden in een beroep. Een docent: het met elkaar evalueren van de les is een goede reflectie op de inhoud en geeft de docent beeld wat de les de leerlingen oplevert.
2 In gesprek met een oud-leerling. Door een groepsgesprek met een oud-leerling die al is doorgestroomd naar het mbo, krijgen leerlingen meer beeld van het mbo en hun (doorstroom) mogelijkheden.	De leerlingen weten beter hoe het mbo werkt (de niveaus, de leerwegen -bol/bbl) en ze hebben meer beeld van verschillende mbo-opleidingen en beroepen gekregen. Een aantal leerlingen weet beter welke doorstroommogelijkheden er zijn en kunnen uitzoeken welke routes je op het mbo kunt volgen. De leerlingen zien dat je met het mbo veel kan bereiken en dat je niet per se naar de universiteit hoeft voor een goede opleiding! Ze hebben ontdekt welke studierichtingen en beroepen hen aanspreken en welke minder goed bij hen passen. De les heeft de leerlingen ook geholpen om hun eigen interesses en passies beter te begrijpen. Ondanks de nieuwe inzichten hebben ze behoefte aan meer (individuele) ondersteuning en advies, o.a. over financiële aspecten van studeren en werken.
3 Voorbereiden op de snuffelstage. Leerlingen onderzoeken welke stage bij hen past en oefenen met solliciteren en presenteren. Na de snuffelstage reflecteren de leerlingen hierop en presenteren dit in de klas.	De les is een goede uitgebreide voorbereiding op het kiezen van een stage en op de snuffelstage, waarmee het ook een goede voorbereiding is op de 'echte' stages die ze in leerjaar 3 en 4 gaan lopen.
4 Solliciteren voor een bovenbouwprofiel. Het doel van deze lessen is dat de leerlingen een bewuste profielkeuze maken die aansluit bij wat ze leuk vinden en kunnen en zich bij deze keuze niet laten leiden door anderen. In les 1 geven bovenbouwleerlingen een presentatie over hun profielen. In les 2 voeren de leerlingen een sollicitatiegesprek over het profiel met een bovenbouwleerling.	Deze les is niet uitgetest
5 Mijn toekomst in beeld. Leerlingen maken een moodboard over hun toekomst.	Het zet de leerlingen aan het denken over hun eigen toekomst. Ze hebben het moodboard aan elkaar gepresenteerd, dat is een goede oefening om de juiste woorden te gebruiken. Het is een leuke, waardevolle les met een goede combinatie van theorie en praktijkopdracht.

6 Entree opleidingen leren kennen. Leerlingen maken kennis met entree opleidingen. Wat zijn het voor opleidingen en voor wie is zo'n opleiding eigenlijk? De leerling verdiept zich daarna verder in twee opleidingen	Ruim de helft van de leerlingen geeft aan nu meer te weten over het mbo en vooral over verschillende entree-opleidingen. Ze weten beter welke opleidingen ze kunnen kiezen, welke ze het leukst vinden en ze kennen een paar beroepen die bij de favoriete opleiding horen. Docent: de leerlingen zijn veel beter voorbereid op het maken van een keuze voor een vervolgopleiding. Docenten krijgen met deze les de informatie over de entree-opleidingen ook en kunnen daardoor beter meedenken over de keuze van de leerlingen.
7 Spelenderwijs beroepen ontdekken. In deze les leren leerlingen via een educatieve game beroepen en opleidingen kennen. De lesactiviteit beslaat 1 lesuur.	Deze les is afhankelijk van de tool 'Ontdek mbo' van kiesmbo.nl. Op het moment van schrijven van deze handreiking is de tool offline vanwege een storing (check de werking op: https://www.kiesmbo.nl/ontdek-mbo).
8 Beroepeninterview Bij de les beroepeninterview bereid je in de klas een interview voor die de leerlingen later buiten school gaan doen. In de les daarop reflecteer je samen met de leerlingen op de uitkomsten van het interview.	We hebben geen feedback op deze les óf Deze les is nog niet uitgetest
9 Voorbereiden op stage in het mbo. Leerlingen ontdekken wat een stage is, waarom je gaat stagelopen op het mbo en hoe en waar je een stage vindt. Ook is er een oefening met werknemersvaardigheden.	De leerlingen hebben echt een beter beeld gekregen van wat stage lopen is en komen straks in het mbo minder voor verrassingen te staan. Dit is een mooie les om de overstap tussen de ISK en het mbo kleiner te maken en de leerlingen goed voor te bereiden.
10 Voorbereiden en terugkijken open dag Leerlingen bereiden een open dag voor door bewust te kiezen welke opleidingen ze willen bekijken en vragen te bedenken. Na de open dag reflecteren ze in groepjes op de open dag.	Deze les is nog niet uitgetest